Zsidó vallás és kultúra 3.: Liturgia

BBN-HEB11-223.2, BBV-203.08, BMVD-203.08

Biró Tamás

A szombat reggeli ima eleje

2018. április 19.

Praktikus dolgok (emlékeztető):

- A kurzus honlapja: http://birot.web.elte.hu/courses/2018-liturgia/

  Kurzusleírás: http://birot.web.elte.hu/courses/2018-liturgia/Liturgia.pdf

  Felhasználónév és jelszó?

- Biró Tamás: biro . tamas @ btk.elte.hu

  http://birot.web.elte.hu/, http://www.birot.hu/

- Fogadóóra: csütörtök 14.00-15.30 *(a 2018. tavaszi félévben)*

- Pótórák, ha elmaradnának órák.

  A március 15-i óra helyett: tartalék időpont referátumoknak.

A kurzus felépítése (emlékeztető)

1. Csütörtök 12.00 – 13.30:
   - Előadás
   - Szövegek közös megvitatása, diszkusszió
   - 5-10 perces referátumok

2. Opcionális héber szövegolvasás:
   - Szakosoknak, minorosoknak.
   - Javaslat: péntek 11.00 – 12.00.
   - Kérem, jelezzék, ha van igény!

3. Önálló munka otthon:
   - Szövegek elolvasása, preparálása
   - Alkalmi rövid beadandók
   - (Szakirodalom elolvasása)
   - Referátum és dolgozat elkészítése

4. Zsinagógalátogatás:
   - Min. 4 alkalommal (min. 1 péntek este és min. 1 szombat reggel).
   - Minél több, annál jobb!

Praktikus dolgok

Ápr. 26.: Lilla *a kegytárgyakról és a zsidó iparművészetről*

Eddig csak kevesen iratkoztak fel időpontra!

Opcionális szövegolvasás:

- Szakosoknak és minorosoknak.
- Lásd az egyes prezentációk végén.

Megbeszélve:

- csütörtök 14.00 – 15.00, ill.
- péntek 12.00 – 13.00.

A nemszakosoknak is ajánlott, a szöveg alaposabb megismerése értekében!

Referátumok:

- Google docs: témák & időpontok.
- Segítség a téma kidolgozásához? Minél előbb beszéljenek velem!
- Cél: ízelítőt kapni + a többieknek ízelítőt adni egy témából. Átfedések lehetnek.
- 5-8 perc, nem kell teljességre törekedni.
- Handout vagy 2-3 dia.
- Utána megírni rövid dolgozatban (3-5 oldal), amit egymással megosztanak.

Zsinagógalátogatások: önállóan vagy közösen

Konkrétumokat folyamatosan egyeztetjük

<u>Jó alkalmak a tavaszi félév során</u>:

- Péntek esték
- Szombat délelőttök
- Vasárnap reggel
- Csütörtök reggel 9 h tanima OR-ZSE

- **Purim:** febr. 28. szerda este és márc. 1. csütörtök reggel
- **Svii sel peszah:** ápr. 6. péntek reggel
- **Savuot:** máj. 19. szo este – máj. 21. hétfő reggel

Reflexiók az eddigi zsinagógalátogatásokra?

Része lesz a vizsgának!

Zsinagógalátogatás

<u>Akit érdekel (én nem tudok ottlenni)</u>:

1. Most vasárnap reggel 9.00, Károli Gáspár tér – *bar micvó*
2. Április 20, péntek este 19.30, Auróra – Dor hadas *(maszorti)*

„Zsinagógalátogatás”
– tanistentisztelet a tanszéken

- Április 27., péntek, 15.30 – 17.00, a tanszéken.
- Közösen vezetjük le.
- Zenei háttér:
  Balla Zsolt és Dov Levi: *Sabbat be-kehillatenu* [Szombat a közösségünkben], (Visegrádi utcai zsinagóga, 2003).

Hanga *a reform imakönyvekről*

Előzetes tematika *(nem heti lebontásban)*

1. Bevezetés. Ima a Bibliában. Ima a rabbinikus hagyományban, a kavvana.
2. Az imakönyv szerkezete. A zsidó liturgia fő pillérei (Sma, Amida). Napi három ima.
3. A Sma és áldásai.
4. A hétköznapi Amida (Smone Eszré).
5. A szombati és az ünnepi imák szerkezete. Lekha dodi. Kiddus.
6. A reggeli áldások. Peszuké de-zimra.
7. Tóra-olvasás. Alenu.
8. Muszaf és neila.
9. Bencsolás és áldások.
10. Hallel és kiegészítések az ünnepi liturgiában.
11. Kaddis.
12. Középkori vallásos költészet: kinna, pijjut, zemirot.

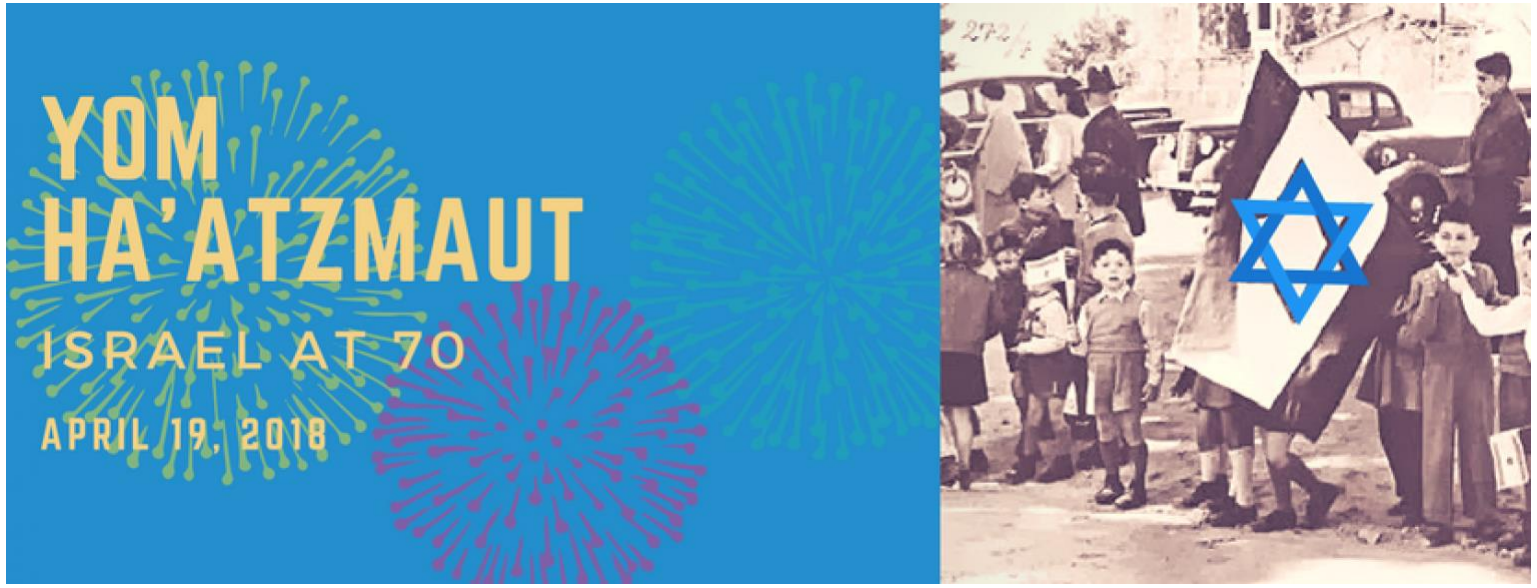

Ünnepi kiegészítések a liturgiában: a *Hallel*

Az imák szerkezete és a Hallel helye

	Bevezetés	Sma és áldásai	Amida	Tóra-olvasás	Befejezés
saḥrit	?	Sma és áldásai	Amida + ismétlés	?	… + *Alénu* (+…)
minḥa	*Asré josvé…*	–	Amida + ismétlés	–	*Alénu*
maariv	*Ve-hu raḥum* (p. 235)	Sma és áldásai	Amida [nincs ismétlés!]	–	*Alénu* (+…)
maariv péntek este	*Kabbalat sabbat* (6 + L.D. + 2)	Sma és áldásai + *Vesomru*	Amida + *Magen avot*	–	*Alénu* (+…)

Hallel

Hallel

+ Hallel a széderesti Haggadában, annak „magjaként”.

(Balla, 2016, pp. 274 – 280.)

„Áldott vagy Örökkévaló Istenünk, a világ királya,
aki megszentelt bennünket a parancsolataival,
és megparancsolta nekünk a Hallel elolvasását.”

- Zsoltárfűzér: Zsolt. 113 – 118 + nyitó és záró áldóformula: *„Áldott vagy Örökkévaló, dicséretekkel dicsőített király”.*
- <u>Egész Hallel</u>: peszah első két napja (de félünnepen és záró ünnepen nem), savuot, szukkot (félünnepen is), smini aceret + szimhat Tora, hanukka.
- <u>Fél Hallel</u>: peszah utolsó 6 napja (félünnep és záró ünnep), ros hodes.
- Nincs szombaton, nincs purimkor, nincs ros hasanakor és jom kippurkor!
- Párbeszédes forma. Alkalmi dallamok.

Jom haacmaut és liturgia

Hogyan születik manapság új liturgia?

- Izrael Állam kikiáltása (1948): „a megváltásunk sarjadásának a kezdete” → hálaadásra okot adó csoda, vö. purim és hanukka.
- A vallásos cionista mozgalom alkotta meg az ünnepet az 1950-es években, elsősorban már létező liturgiai elemek felhasználásával: pl.
  - Esti ima előtt zsoltárok és részletek a *Lekha dodi*-ból
  - A reggeli imában Egész Hallel, stb.
- A progresszív (reform, conservative…) mozgalmak is megalkották a saját liturgiájukat (pl. *Al ha-niszim*, a purimi és hanukkai betétek mintájára).
- Az ultraortodoxia nem ünnepli.

Jövő hétre

A következő alkalomra

1. Referátum: velem beszélni + időpontot kiválasztani + dolgozni rajta.

2. Elolvasni:
    1. Balla 2016, pp. 83–130 (a szombat reggeli ima első „fele”)
    2. Balla 2016, pp. 131–198 (a szombat reggeli ima első „fele”)

3. Az *Adon olam*, a *Jigdal* és az *Él Adon* szövegét preparálni:
    - Balla 2016, pp. 86–88, 132–133.
    - Hebraisták (szakosok, minorosok): héber szöveget kiszótárazni.
    - Nem szakosok: magyar fordítást elolvasni.

Viszlát jövő héten!